

Az irodalomtudomány alapjai

Anglisztika alapszak

Germanisztika alapszak

Szerda 16.00-17.30

Gólyavár A

Műfajelméleti bevezető

műnem

gör. γένος, lat. **genus**
(m. ,faj')

műfaj

gör. εἶδος, lat. **species**
(m. ,fajta')

relációs fogalompár

ang. ,genre' - ,kind', ,species', ,type', ,form', esetleg
, mode' vagy ,mood'

fr. ,genre' - ,espèce'

ném. ,Naturform', ,Grundhaltung', ,Einstellung'
- ,Gattung', ,Art'

Műfajelméleti bevezető

Szövegek tipologizálása

- Szövegelmélet/szövegtypológia, műfajelmélet
- szövegcsoporthozás létrehozása bizonyos általános jegyek alapján
- problematikus:
  - közös / eltérő jegyek
  - mennyiségi / minőségi hozzárendelés
  - „kevert” műfajok

Műfajelméleti bevezető

Klaus Hempfer:

műfajelméleti koncepciók

- **antropológiai** (J.W. Goethe:
Naturformen der Dichtung)
- **produkcióesztétikai**
- **kommunikatív jelleg**

Műfajelméleti bevezető

J. W. Goethe: *Noten und Abhandlungen*

(zum West-östlichen Divan (1819))

„Es gibt nur **drei echte Naturformen** der Poesie: die klar erzählende, die enthusiastisch aufgeregte und die persönlich handelnde: **Epos, Lyrik und Drama.**”

Műfajelméleti bevezető

Műnem (átfogó kategória)

- líra, dráma, epika

Műfaj (szűkebb kategória)

- líra: pl. **óda, elégia, szonett**

- dráma: pl. **tragédia, komédia**

- epika: pl. **eposz, novella, regény**

Műfajelméleti bevezető
„Műfaji” rendszerezés

Platón: *Az állam*

- „ideák világa” – „árnyékvilág”

Arisztotelész: *Poétika*

– művészet = gör. mimézisz ,utánzás’

Műfajelméleti bevezető

Arisztotelész: *Poétika*

„Az eposzírás, a tragédiaköltészet, a komédia, a dithürambosz-költészet s a fuvola- és lantjáték nagy része, egészében véve mind **utánzás**” (47a).

„Három tekintetben különböznek egymástól: **más eszközökkel**, **mást** és **máshogyan** – tehát nem ugyanazon a módon – **utánoznak**”. (47a)

Műfajelméleti bevezető
„Műfaji” rendszerezés

Arisztotelész: *Poétika*

- beszéd mód:

- genus narrativum**
- genus dramaticum**
- genus mixtum**

Drámaelméleti bevezető

**gör. dráma – ,tett', ,cselekedet',
,tennivaló', ,kötelesség'**

- ang. drama

- ném. das Drama

- fr. drame

- ol. dramma

Drámaelméleti bevezető

Arisztotelész – *Poétika* (6. fej.): tragédia-elm.

- identifikációs séma

gör. phobosz

gör. eleosz

gör. katharisz

B. Brecht:

- identifikációs séma megtörése: ‚episches Theater‘ (‚Verfremdungseffekte‘ = V-Effekte)

Drámaelméleti bevezető

Arisztotelész – *Poétika* (6. fej.):

A dráma **kvalitatív** elemei:

1./ gör. mítosz

2./ gör. ethe (e.sz. éthosz)

3./ gör. lexisz

4./ gör. opszisz

5./ gör. dianoia

6./ gör. melopoíia

A dráma **kvalitatív** elemei:

1./ gör. mítosz

2./ gör. ethe (e.sz. éthosz)

3./ gör. lexisz

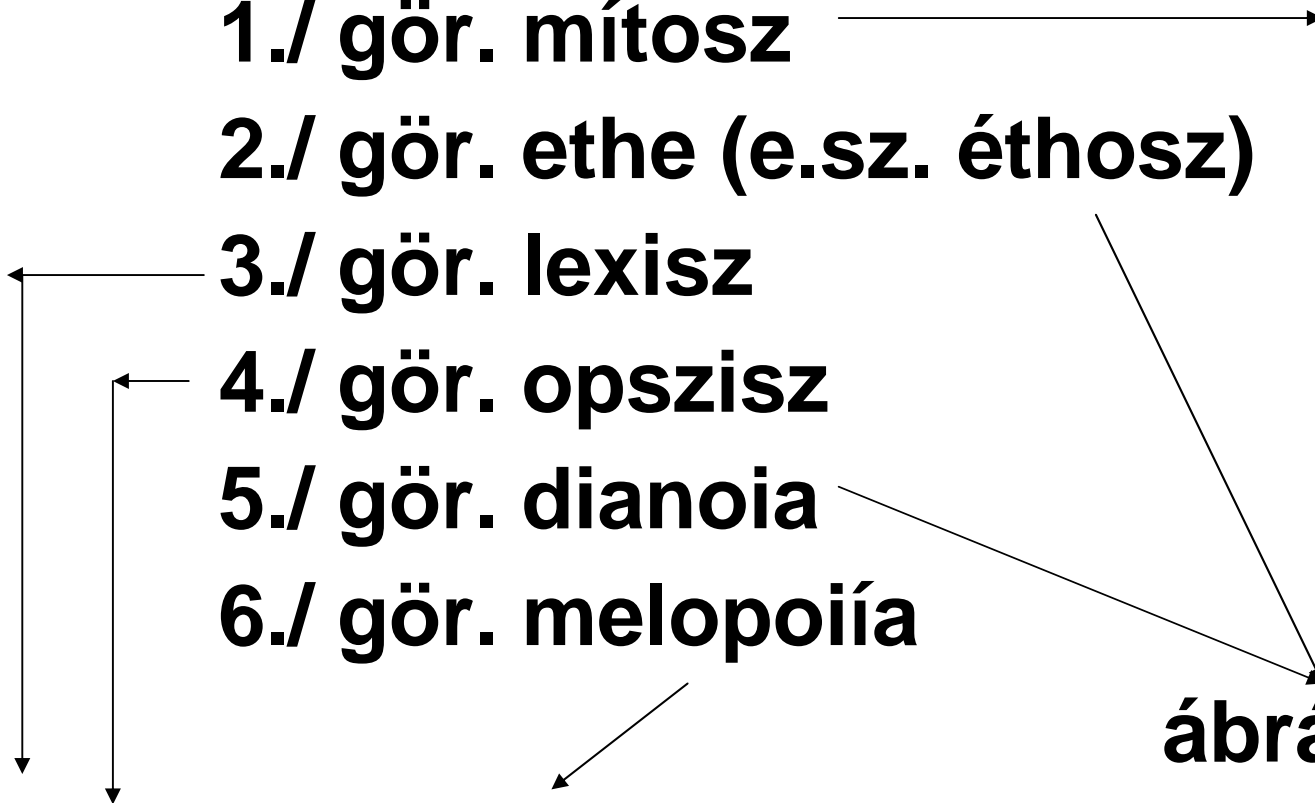
4./ gör. opszisz

5./ gör. dianoia

6./ gör. melopoíia

ábrázolás eszközei

ábrázolnak

Drámaelméleti bevezető

Arisztotelészen alapuló vizsgálati szempontok:

1./ gör. mítosz - ,történet', ,elbeszélés'

2./ gör. ethe (ethosz) – lat. ,figura'

- karakter**

- típus**

- individuum**

- figura-konstelláció**

- kvantitatív – frekvenciális/marginális**

- kvalitatív – pl. foglalkozás, státusz**

Drámaelméleti bevezető

- típus:

Commedia dell' arte

Dottore

Drámaelméleti bevezető

- típus:

Commedia dell' arte

Pantalone

Drámaelméleti bevezető

- típus:

Commedia dell' arte

Brighella

Drámaelméleti bevezető

Arisztotelészen alapuló vizsgálati szempontok:

1./ gör. mítosz - ,történet', ,elbeszélés'

2./ - figura-konstelláció

- kvantitatív
frekventáリス/marginális**

- kvalitatív
pl. foglalkozás, státusz**

Drámaelméleti bevezető

- Figura-jellemzés:**
  - figurális**
  - auktoriális**
  - implicit**
  - explicit**

Drámaelméleti bevezető

3./ gör. lexisz - ,beszéd', ,nyelv'

- dialógus (gör. dialogosz)
  - sztichomítia (gör. sztichosz mítosz)
- monológ (gör. monosz logosz)
  - reflexív-m., konfliktus-m. stb.
  - lat. ad spectatores
  - fr. á part
- kórus (gör. chorosz)
- teichoszkópia (gör. szkopein, ném. Mauerschau)

Drámaelméleti bevezető

- 4./ gör. opszisz – opisz
- (szín)tér-konstrukciók
  - lokalizációs technikák
  - színpadformák

Drámaelméleti bevezető

Görög amfiteátrum

Drámaelméleti bevezető

Középkori színpad

Drámaelméleti bevezető

Passiójáték

Drámaelméleti bevezető

Az „eredeti” Globe

Drámaelméleti bevezető

Drezdai udvari színház alaprajza

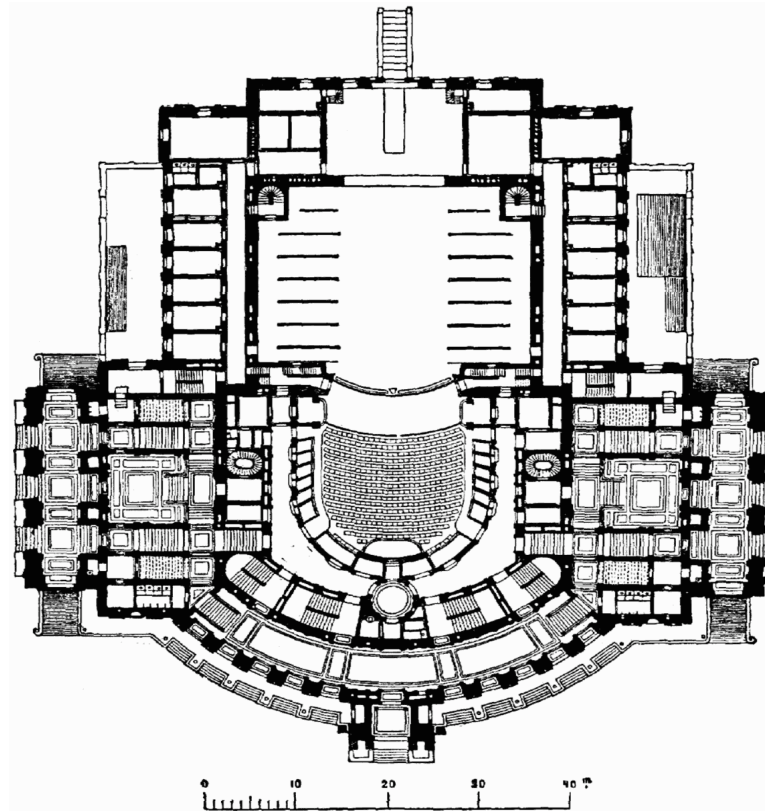

Fig. 2. Neues Hoftheater zu Dresden (Arch. G. Semper).
Grundriß in Parketthöhe.

Drámaelméleti bevezető

Keretszínpad – ném. Guckkastenbühne,
ang. picture-frame stage

Drámaelméleti bevezető

A dráma strukturális tagolása

Külső szerkezet

- jelenet
  - szín
  - felvonás
-
- Belső szerkezet
    - hármás tagolás
    - ötös tagolás

Drámaelméleti bevezető

1. **expozió** (ném. Exposition / ang. exposition/introduction)
2. **bonyodalom** (ném. steigende Handlung /ang. rising action)
3. **tetőpont** /sorsfordulat (ném. Höhepunkt der Handlung/Wendepunkt/Peripetie/ ang. climax/crisis/turning point)
4. **„leszálló cselekmény, a feszültség csökkenése/késleltetés”** (ném. fallende Handlung /ang. falling action)
5. **Megoldás,; katasztrófa** (ném. Lösung/Katastrophe / ang. catastrophe)